

І. А. Міщенко,

к. е. н., доцент кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Г. М. Чорний,

д. е. н., професор кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Н. Ю. Фіщук,

к. с.-г. н., доцент кафедри аграрного менеджменту, Вінницький національний аграрний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ФУНКЦІЙ

I. Mishchenko,

Ph.D., Candidate of Economic Sciences, Associate professor
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

G. Chornij,

Doctor of Economics, Professor National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

N. Fishchuk,

Candidate of of Agricultural Sciences, Associate Professor, Vinnytsia National Agricultural University

CLASSIFICATION OF MANAGEMENT FUNCTIONS

Розглянуто традиційну класифікацію управлінських функцій, запропоновано її авторський варіант. При цьому аналізується зміст відособленого управлінського циклу, основу якого складає об'єктивна зміна стану інформації, яка циркулює в динамічній системі між суб'єктом системи і об'єктом системи. Обґрунтовано доцільність розширення чотирьох управлінських загальних функцій до семи їх аналогів: облік, аналіз, цілепокладання, планування, організація, керівництво, контроль.

We consider the traditional classification management functions offered its author option. This content is analyzed isolated management cycle, based on change of status is the objective information that circulates in a dynamic system between subject and object system system. The expediency of expansion of four general management functions to seven of their counterparts, accounting, analysis, laying the whole planning, organization, management, control.

*Ключові слова: управління, менеджмент, функція, інформація, рішення, класифікація, управлінський цикл.
Key words: management, management function, information, decisions, classification, management cycle.*

Розглянуто традиційну класифікацію управлінських функцій, запропоновано її авторський варіант. При цьому аналізується зміст відособленого управлінського циклу, основу якого складає об'єктивна зміна стану інформації, яка циркулює в динамічній системі між суб'єктом системи і об'єктом системи. Обґрунтовано доцільність розширення чотирьох управлінських загальних функцій до семи їх аналогів: облік, аналіз, цілепокладання, планування, організація, керівництво, контроль. Ключові слова: управління, менеджмент, функція, інформація, рішення, класифікація, управлінський цикл.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Керівники, спеціалісти та повноважні органи працюватимуть тим ефективніше, чим повніше і ґрунтовніше володітимуть теорією управління.

У цьому контексті заслуговує на особливу увагу вчення про управлінські функції. Йдеться про те, що керівники і спеціалісти мусять гранично чітко уявляти і усвідомлювати зміст своєї практичної діяльності.

Управління в динамічних системах традиційно трактується як вплив суб'єкта системи на об'єкт системи у відповідності до її місії і цілей.

Саме по собі управління як явище є інтегрованою складною функцією, суб'єкта динамічної системи, що дає підстави стверджувати, про наявність у ній структурних елементів нижчого порядку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Поділ управлінської функції вперше в 1916 році, тобто 100 років тому, здійснив один із піонерів теорії управління Анрі Файоль у праці "Загальне і промислове управління" [4 с. 12].

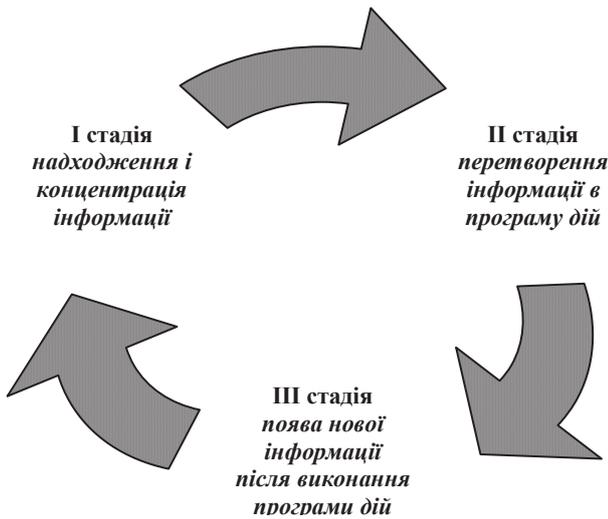

Рис. 1. Схематичне зображення змісту циклу перетворення інформації

Джерело: розроблено авторами.

Ідеї А. Файоля не втратили актуальності і до наших днів. Запропонована ним класифікація функцій з управління тлумачиться його послідовниками в різних інтерпретаціях [1—6].

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — поглиблення змісту управлінської діяльності та опрацювання класифікаційної моделі функцій з управління.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед них найбільшого розповсюдження отримав варіант розподілу інтегрованої управлінської функції на чотири загальних функції, а саме: планування, організація, керівництво і контроль [1, с. 12; 3 с. 71]. Складність управління як явища свідчить, що цією класифікацією не вичерпується означена проблема і спонукує до подальших досліджень.

З позицій кібернетики кожна окремо взята дія суб'єкта управління є по суті циклом перетворення інформації, який логічно розподіляється на три стадії: перша — надходження і концентрація інформації; друга — перетворення інформації в її новий вид (програму певних дій); третя — поява нової інформації про стан об'єкта управління після виконання програми дій. Ця нова інформація по каналу зворотного зв'язку надходить до суб'єкта управління і "замикає", завершує цикл (рис. 1).

На фоні об'єктивного циклу зміни стану інформації, відповідно до його трьох стадій формуються три чітко розмежовані функції суб'єкта управління: забезпечення інформацією, прийняття рішення, виконання рішення.

Тривалі спостереження і особистий досвід управлінської роботи дають підстави стверджувати, що ці три функції притаманні всім суб'єктам управління в соціальних системах, та мають право називатись первинними і універсальними, базовими. В оперативних ситуаціях практична робота керівника зосереджена на виконанні саме цих трьох функцій і обмежується ними.

Аналіз змісту цих функцій в складних середньо- та довготривалих ситуаціях свідчить, що вони мають тенденцію до диференціації на однорідні елементи нижчих порядків, а саме: з функції забезпечення інформацією виділились підфункції з обліку інформації та аналізу інформації; з функції прийняття рішення виділились підфункції з ціле визначення та планування; з функції виконання рішення виділились підфункції організації, керівництва і контролю (рис. 2).

У цій моделі знайшли своє почесне місце започатковані А. Файолем і традиційно визнані управлінські функції з планування, організації, керівництва і контролю. Запропонований варіант класифікації управлінських функцій поглиблює і розширює зміст цього поняття в теоретичному аспекті [5, с. 70; 6, с. 40].

Практичне значення запропонованого варіанта класифікації управлінських функцій полягає у тому, що ґрунтовне розуміння змісту своєї діяльності керівниками і спеціалістами всіх рангів сприятиме більш свідомому і ефективному виконанню особистих і посадових обов'язків.

Тривалі спостереження за практичною діяльністю управлінських працівників та особистий досвід роботи, свідчать, що вони постійно перебувають під впливом інтенсивних потоків зовнішньої і внутрішньої інформації. Як відповідь на неї ними вимушені прийматись рішення і забезпечуватись їх виконання. В цій ситуації управлінські цикли накладаються один на одного, що створює атмосферу непрозорості стосовно окремих функцій. А тому запропонована модель класифікації управлінських функцій передбачає їх розгляд лише на фоні окремого відособленого управлінського циклу.

Будь-яка трудова діяльність передбачає наявність конкретного предмета праці, на який людина спрямовує свою енергію з метою отримання конкретного результату. Специфічна особливість управлінської праці полягає у тому, що її предметом є не матеріальні речі чи об'єкти, а інформація. Вагомість ролі інформації в жорсткому конкурентному бізнесовому середовищі можна умовно порівняти до ролі кисню, що надходить до організму людей і тварин з атмосферного повітря. Дефіцит інформації менеджерів фірми

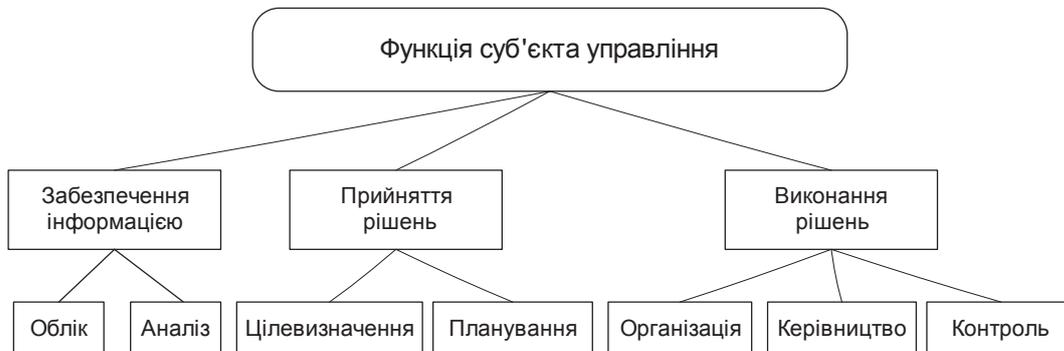

Рис. 2. Класифікаційна модель управлінських функцій на фоні відособленого управлінського циклу

Джерело: розроблено авторами.

гальмує їх практичну діяльність аналогічно до того, як дефіцит кисню сповільнює і навіть припиняє функціонування живих організмів. Ось чому управлінські працівники розпочинають щоденно виконувати свої посадові обов'язки з витрат енергії і часу на отримання необхідної інформації. Їх робочі зусилля є найпершою управлінською функцією, яку правомірно назвати функцією з інформаційного забезпечення суб'єктів управління. А оскільки ця функція притаманна суб'єктам управління в технічних, біологічних і соціальних системах, то вона має право називатись первинною і універсальною.

У простих оперативних короткотермінових ситуаціях інформація опрацьовується в момент її надходження як предмет праці і терміново перетворюється ("переплавляється") у відповідний первинний продукт — програму певних дій (рішення). У складніших середньо- і довготривалих ситуаціях функція менеджера з інформаційного забезпечення крім первинної і універсальної отримує додатковий статус базової, бо вона поділяється на два менші за обсягом однорідні види робіт, як і похідні функції нижчого порядку, а саме і облік інформації і аналіз інформації (див. рис. 2).

Якщо інформація в теорії управління є предметом праці керівників, спеціалістів і повноважних органів, то її первинним продуктом вважається рішення. Прийняття рішення вимагає значних розумових зусиль і часу, які витрачаються суб'єктом управління на опрацювання конкретної оптимальної програми дій, операцій і робіт. З цих міркувань рішення має право трактуватись як наступна (друга) первинна універсальна функція суб'єктів всіх динамічних систем. Ця функція в оперативних короткотермінових ситуаціях є адекватною реакцією суб'єкта системи на інформацію щодо стану об'єкта системи та навколишнього середовища. У складних середньо- і довготермінових ситуаціях функція з прийняття рішення поділяється на два види однорідних за змістом робіт як функцій нижчого порядку, а саме: визначення цілей і планування. Тут мається на увазі прийняття рішення з цілі діяльності фірми і прийняття рішення з плану діяльності фірми. При цьому суттєво зауважити, що цілі розуміється як конкретний результат діяльності за певний часовий період з кількісними і якісними параметрами (див. рис. 2). І лише після визначення цілі можлива функція з планування, яка має опрацювати відповідну програму дій (план) для забезпечення досягнення цілі.

Теорія і практика менеджменту опрацьовували певний алгоритм прийняття рішення, який складається з наступних процедурних елементів:

- аналіз і оцінка ситуації за певними критеріями: потреби, проблеми, можливості;
- прогнозування розвитку ситуації в часовому вимірі;
- підготовка варіантів рішень;
- оцінювання варіантів рішень;
- зіставлення варіантів рішень;
- вибір одного оптимального варіанта рішення;
- офіційне формулювання змісту рішення.

Діяльність суб'єктів управління з виконання (реалізації) рішень є наступною третьою первинною універсальною базовою їхньою функцією. Зміни, що відбуваються в об'єкті управління після виконання рішення, слугують джерелом появи (народження) нової інформації. Ця нова інформація направляє по каналу зворотного зв'язку до суб'єкта управління і таким чином замикає цикл (коло) свого стану та слугує підставою для започаткування чергового управлінського процесу з його трьома первинними, універсальними, базовими функціями (нижчого порядку): інформаційним забезпеченням, прийняттям рішення і виконанням рішення.

У простих короткотермінових ситуаціях рішення виконуються оперативно. За складних і довготермінових умов

функція з виконання рішення ускладнюється і поділяється на простіші однорідні види робіт або функцій нижчого порядку — організацію, керівництво і контроль (див. рис. 2).

Організація зводиться до компонування трудових і матеріальних ресурсів у відповідності з планом. Керівництво передбачає перевід системи до динамічного стану і його підтримання протягом періоду реалізації плану. Контроль полягає у спостереженні за ходом виконання плану і в разі отримання інформації про відхилення від запланованої "траєкторії" прийняття і реалізації додаткових корегуючих рішень, які мають забезпечити виконання первинного основного рішення.

ВИСНОВКИ

Об'єктивною основою управлінської діяльності є зміна стану інформації з її трьома стадіями: накопичення (концентрація) інформації в суб'єкті управління; перетворення накопиченої інформації в її новий вид — рішення; поява нової інформації після виконання рішення.

Цим трьома стадіями зміни стану інформації на практиці відповідають три види робіт або первинних універсальних базових функцій: інформаційне забезпечення, прийняття рішення, виконання рішення.

У складних середньо- і довготермінових ситуаціях ці три базові функції дають початок утворенню похідних функцій нижчого порядку, серед яких займають своє місце традиційно визнані функції з менеджменту: планування, організація, керівництво, контроль.

Запропонована класифікаційна модель управлінських загальних функцій передбачає збільшення їх кількості з чотирьох до семи: облік, аналіз, ціле покладання, планування, організація, керівництво, контроль.

Література:

1. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту: підручник / Наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. — Львів: БаК, 2001. — 624 с.
2. Завадський Й.С. Менеджмент: підручник для студентів економ. спец. вищих закладів: у 2 т. / Й.С. Завадський. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. — Т. 2. — 640 с.
3. Мескон М.Х. Основи менеджмента: Пер. с англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. — М.: Дело, 2003. — 702 с.
4. Управление — это наука и искусство / А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд / Сост. Г.Л. Подвойский. — М.: Республика, 1992. — 351 с.
5. Чорний Г.М. Керівник в АПК: теорія і практика діяльності / Г. М. Чорний. — К.: ІАЕ УААН, 1998. — 196 с.
6. Чорний Г.М. Управління: концептуальні засади національного менеджменту: монографія. — К.: ІАЕ НААН, 2005. — 102 с.

References:

1. Griffin, R. and Yaczura, V. (2001), *Osnovy menedzhmentu* [Fundamentals of Management], BaK, Lviv, Ukraine.
2. Zavadskyj, J.S. (2003), *Menedzhment* [Management], Kyiv, Ukraine.
3. Meskon, M.H. (2003), *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of Management], Delo, Moscow, Russia.
4. Fayolle, A. Emerson, G. Taylor, F. and Ford, G. (1992), *Upravlenye — eto nauka i iskusstvo* [Managing — the science and art], Moscow, Russia.
5. Chornuj, G.M. (1998), *Kerivnyk v APK: teoriya i praktyka diyalnosti* [Leader in agriculture: theory and practice activity], IAE Agrarian Sciences, Kyiv, Ukraine.
6. Chornuj, G.M. (2005), *Upravlinnya: konceptualni zasady nacionalnogo menedzhmentu* [Management: conceptual basis of national management], NAAS IAE, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016 р.